

# Marta Pieniążek-Samek

---

## Apartament biskupi w pałacu biskupów krakowskich w Kielcach - inwentarze

---

Rocznik Muzeum Narodowego w Kielcach 21, 21-30

---

2003

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej [bazhum.muzhp.pl](http://bazhum.muzhp.pl), gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

MARTA PIENIAŻEK-SAMEK

## APARTAMENT BISKUPI W PAŁACU BISKUPÓW KRAKOWSKICH W KIELCACH – INWENTARZE

Geneza apartamentu w architekturze rezydencjonalnej XVII wieku była już wielokrotnie przedmiotem rozważań badaczy, m.in. omówienie tego zagadnienia zawiera artykuł prof. Andrzeja Rottermunda, publikowany w tym tomie *Rocznika Muzeum Narodowego w Kielcach*. Przedstawione tu uwagi traktować należy wyłącznie jako krótkie uzupełnienie wymienionej publikacji, a zarazem wprowadzenie do cytowanych niżej fragmentów XVII i XVIII-wiecznych inwentarzy, opisujących pałac kielecki i jego wnętrza.

Tak istotna dla rozwoju cywilizacji życia prywatnego koncepcja apartamentu pojawiła się już w 3. ćwierci XV stulecia we Włoszech, ale upowszechniła, a zarazem skonkretyzowała zarówno w samej Italii, jak i we Francji, dopiero w następnym XVI stuleciu. Do uformowania idei apartamentu przyczyniło się w sposób znaczący kilku architektów i teoretyków XV i XVI wieku, począwszy od Leona Battisty Albertiego (traktat 1452, druk 1486), Antonia Averlino zwanego Filarete (ok. 1460), Francesca di Giorgio Martiniego (ok. 1480), poprzez Sebastiana Serlia (pierwsza wspólna edycja ksiąg I-V i VII w 1580; księga VI dopiero 1966) aż po Andrea Palladia (1570) i Vincenza Scamozziego (1615).

Apartament to grupa pomieszczeń ściśle związana z jedną osobą – zwykle właścicielem budowli lub jego małżonką (o ile właściciel ów nie był osobą duchowną). W swej czystej postaci pomieszczenia te aranżowano w linearnej sekwencji, biegnącej od sal bardziej oficjalnych (wielka sala pełniąca funkcje jadalni i pomieszczenia recepcyjnego), poprzez pokoje o „mieszanym” przeznaczeniu (jadalnia prywatne, antykamery), aż po te o największym stopniu prywatności (sypialnia właściciela, która stanowi „jądro” apartamentu, tzw. *studio*, czyli prywatny gabinet gospodarza, inne małe pokoje towarzyszące sypialni), zakończone zawsze sekretnym wyjściem, prowadzącym do małej, zwykle spiralnej klatki schodowej; wszystkie te pomieszczenia łączono serią drzwi sytuowanych z reguły wzdłuż osi „postępowania”. Niemal od początku apartament miał za zadanie nie tylko służyć wygodzie właściciela, lecz i chronić go przed obcymi – jak zauważył Peter Thornton – dzięki takiej właśnie dyspozycji przestrzennej goście łatwo poddają się kontroli, a zarazem podzieleniu na kategorie, w różnym stopniu dopuszczane do udziału w prywatności gospodarza. Stworzono tym samym ramy dla konwencjonalnego życia i ceremoniału dworskiego,

przy czym ten właśnie aspekt apartamentu w pełni rozwinie się dopiero w XVII-wiecznej Francji.

Centrum domu włoskiego, a przede wszystkim samego apartamentu, stanowiła zawsze *camera*, czyli sypialnia właściciela. W znaczniejszych rezydencjach sypialni tych mogło być więcej – zgodnie ze zwyczajem małżonkowie mieli odrębne, umieszczone obok siebie; zalecano także przygotowywanie oddzielnych pomieszczeń na lato i zimę. Ponieważ prywatna sypialnia była dość skromna (a przez to łatwiejsza do ogrzania), wydzielono z czasem dodatkowy pokój służący posiłkom, przyjmowaniu gości, przechowywaniu ubrań, czy jako miejsce dla służących. Tak powstała *antykamera*, nazywana także *guardacamera* (pokój zapewniający bezpieczeństwo lub służący jako magazyn, *guarda*) – na wpeł reprezentacyjne pomieszczenie częstokroć o bogatej dekoracji; rozwiązanie to nie od razu zdobyło sobie popularność, upowszechniając się w wielkich domach włoskich dopiero w połowie XVI stulecia. W przypadku bardziej skomplikowanego ceremoniału dworskiego (pałace papieskie, królewskie, kardynalskie) pojedyncza antykamera nie wystarczała, wprowadzano więc dodatkowe pokoje na mniej lub bardziej prywatne audyencje, często z oddzielnym wejściem dla uprzywilejowanych gości.

Oprócz wspomnianych pomieszczeń, w domach włoskich pojawiały się też inne pokoje, które z czasem staną się obowiązkowym składnikiem apartamentu. I tak za sypialnią spotkać można kilka małych pokoików o różnym przeznaczeniu, m.in. służących jako garderoba czy pokój służącego, zwanych w Italii *cameretta* lub *camerini*; odrębny problem stanowi pojawienie się pokoju zwanego *studio* (rzadziej *studiolo*) lub *scrittorio*, ściśle związanego z właścicielem domu i jego prywatnymi zajęciami. Początkowo skromne, a z czasem zyskujące bogatą dekorację, owe *studi* służyły czytaniu, pisanii listów, czy też kolekcjonowaniu cennych przedmiotów – dokumentów, klejnotów, antycznych monet i rzeźb, szkła oraz majoliki.

Pierwszy nowożytny apartament powstał, jak wiadomo, w rzymskim Pałacu di Venezia (Francesco del Borgo, ok. 1465) i obejmował wiele różnorodnych pomieszczeń; pałac ten należał do Kościoła i powstanie apartamentu wiązało się tu ściśle z ceremoniałem na dworze rzymskich kardynałów (zob. Patricia Waddy). Nieco wcześniej pojawiły się pozbawione jeszcze wszystkich wymaganych dla apartamentu elementów składowych, tzw. protoapartamenty pałacu w Urbino (ukończony 1460 według projektu nieznanego architekta), Palazzo Medici we Florencji (po 1444, Michelozzo di Bartolommeo) czy w Palazzo Piccolomini w Pienzy (1458-1462; Bernardo Rosselino dla papieża Piusa II).

Apartament papieski w Palazzo di Venezia składał się z reprezentacyjnej klatki schodowej prowadzącej na piętro, głównej, tzw. wielkiej sali, kolejnej sali służącej posiedzeniom konsystorza oraz wewnętrznego pokoju przyjęć; pomieszczenia te pełniły funkcje oficjalnych pokojów recepcyjnych. Za nimi znajdowały się antykamera papieska – pokój dla kardynałów, sypialnia papieska (zarazem prywatna komnata audyencyjna) wraz z towarzyszącym jej pokojem dla straży, za którą umieszczono zespół pokoi o wyłącznie już prywatnym charakterze (w tym kolejną sypialnię); tylnymi schodami można było opuścić apartament lub wyjść do sekretnego ogrodu, usytuowanego na dachu budowli.

W przypadku Polski, zasadniczy przełom w kształtowaniu się zarówno rezydencji magnackiej, jak i domu szlacheckiego nastąpił w 1. połowie XVII wieku, aczkolwiek pewne symptomy nadchodzących zmian spotykamy już w poprzed-

nim stuleciu. To wówczas zakończył się proces wyodrębnienia reprezentacyjnego domu właściciela z zespołu innych budynków oraz „oderwania” go od murów obronnych, coraz częściej pełniących funkcje bardziej ideowe i dekoracyjne niż militarne. Pojawiła się oś kompozycyjna, łącząca w jedną całość dziedziniec przed pałacem lub domem, samą rezydencję oraz ogród, a wreszcie wewnątrz domu wydzielono apartament – zespół pomieszczeń prywatnych, połączony z reprezentacyjnymi, wielkimi salami sytuowanymi zwykle na osi budowli.

Ogromną rolę w rozwoju polskiej architektury nowożytnej, w tym także idei apartamentu, odegrał okres panowania Zygmunta III (1587-1632) oraz Władysława IV (1632-1648). W samej tylko Warszawie i na jej przedmieściach wystawiono do ok. 1670 roku blisko 80 pałaców i dworów (także i drewnianych). Do najznakomitszych należały m.in. pałace: Kazimierzowski (tzw. *Villa Regia*, 1634-1641 i ok. 1652), marszałka Adama Kazanowskiego (1637-1642), kanclerza Jerzego Ossolińskiego (1641-1643) czy hetmana wielkiego Stanisława Koniecpolskiego. Równie znakomite rezydencje powstawały i poza stolicą – dość wymienić choćby zamki i pałace: Denhoffów w Kruszynie (ok. 1630), Koniecpolskich w Podhorcach (1635-1640) czy właśnie pałac kielecki (1637-1644). Rezydencje te – genezą sięgające włoskiej willi lub francuskiego *chateâu* – realizowano początkowo w formach wczesnego baroku rzymskiego, odwołującego się do tradycji sztuki Giacomo della Porty czy wczesnej fazy twórczości Carla Maderny. Na ostateczny kształt tych budowli (plan, dyspozycja wnętrza, dekoracja) oddziaływały te same czynniki – przede wszystkim przeznaczenie danej rezydencji, służącej nie tylko właścicielowi (apartamenty mieszkalne dla pana i pani domu o włoskiej genezie), ale i tłumom gości czy klientów. Równie istotny był porządek treściowy dekoracji malarskiej i rzeźbiarskiej, odnoszący się zwykle do idei upamiętnienia rodu lub konkretnej osoby i wpisany zawsze – jak zauważył Adam Miłobędzki – w konkretny plan i schemat funkcjonowania. Porządek funkcjonalny i treściowy „wpasowywano” w na ogół dwa modele planistyczne – włoskiej willi o serliańsko-palladiańskiej genezie, z wnętrzami reprezentacyjnymi usytuowanymi w środku budynku i apartamentami rozłożonymi symetrycznie po obu stronach osi oraz w niesymetryczny plan trójdzielny o późnośredniowiecznej proveniencji, lokujący izbę stołową i apartamenty po obu stronach budowli. Oba te modele – wzbogacane często o loggie, pawilony, galerie czy alkierzowe wieże – stały się swoistymi wzorcami ideowymi polskiej rezydencji. Reprezentacyjne pokoje lokowano w nich zwykle na *piano nobile* (w Italii już w 1. połowie XVI wieku, w Polsce niewiele później), symetrycznie po bokach umieszczonej na osi budynku sieni i izby stołowej; rozwiązanie to odwoływało się również do tradycji włoskiej, skodyfikowanej ostatecznie w końcu XV wieku w willi w Poggio a Caiano, później propagowanej w traktatach i projektach Serlia, Palladia czy Scamozziego. Takie symetryczne rozplanowanie pojawia się w Polsce dość wcześnie w końcu XVI wieku, m.in. w Zamościu (1581-1586) czy w Książu Wielkim (1585-1595), a częściej w 1. połowie XVII wieku (m.in. Czemierniki, pałac w Kielcach czy pałace: Ossolińskich i Kazimierzowski w Warszawie).

O apartamencie wypowiedział się już anonimowy autor (utożsamiany zwykle z Łukaszem Opalińskim) traktatu *Krótką nauką budownicza dworów, pałaców, zamków podług nieba i zwyczajów polskiego* (1659), przy czym samą dyspozycję apartamentu określili on krótko – antykamera, pokój i retirata. W Polsce apartamenty pojawiły się – o czym wspominał A. Rottermund – już w XVI-wiecznych w rezydencjach królewskich (apartament Zygmunta Starego w wschodnim

skrzydle Wawelu), ale upowszechniły dopiero w 1. połowie XVII stulecia dzięki oddziaływaniom sztuki włoskiej. Układ pomieszczeń w ich ramach nie był nigdy zbyt rozbudowany, nawet w rezydencjach monarszych (np. apartamenty króla i królowej w przebudowanym zamku warszawskim obejmowały tylko 7 pokoiów); zwykle w skład apartamentu wchodziły dwa większe i jedno mniejsze pomieszczenie (Czemierniki, Kielce, Podzamcze Piekoszowskie) o nazwach znanych z *Krótkiej nauki*, tj. antykamera, sypialnia (pokój) i retirata. Pierwsze z nich, *antykamera*, pełniło rozmaite funkcje – tu zbierali się dworzanie, służba, tu też czasem jadano; *pokój* z kolei to miejsce o charakterze półreprezentacyjnym: i gabinet i sypialnia zarazem; czasem pojęciem tym określano apartament w ogóle. Sytuowaną przy sypialni *retiratę* wykorzystywano rozmaicie: jako ustęp, schowek, czyli garderobę względnie jako gabinet; umieszczaną w narożu budynku lub w wieżowej przybudówce *retiratę* określano mianem alkierza lub komory. Całość kończyła „sekretna” klatka schodowa – w większości rezydencji mieszcząca małe, kręcone schody o XVI-wiecznej genezie. Bywało, iż apartamentowi w „klasycznym” układzie towarzyszyły też inne pomieszczenia, jak choćby kaplica związana bezpośrednio z pokojami gospodarzy czy ustępy – znane już w średniowieczu, ale bardzo powoli zyskujące na popularności i zupełnie wyjątkowo, jak w Kielcach, lokowane w odrębnych pomieszczeniach apartamentu.

W przypadku pałacu kieleckiego, usytuowanie obu apartamentów (biskupiego i senatorskiego) w tylnym trakcie ogrodowym, a także ich rozplanowanie (antykamera – sypialnia – garderoba w alkierzu) przejęte zostało – jak zauważył Adam Miłobędzki – z Zamku Ujazdowskiego, aczkolwiek nie można wykluczyć bardziej bezpośredniego oddziaływania warszawskiej *Villa Regia*. Bez wątpienia najwięcej uwagi poświęcono apartamentowi biskupiemu – odpowiednikowi pokoiów „pana domu” we wszystkich świeckich rezydencjach tego czasu. Apartament usytuowany w południowo-zachodnim narożniku kieleckiego pałacu składał się z czterech pomieszczeń: dwóch antykamer, gabinetu i alkierza, aczkolwiek znakomitszą oprawę dekoracyjną otrzymały zaledwie trzy z nich, rozlokowane wzdłuż zachodniej, ogrodowej elewacji pałacu. Dokładne omówienie przemian, dekoracji i wyposażenia tegoż apartamentu jest już tematem artykułu Anny Kwaśnik-Gliwińskiej, zamieszczonym w tej publikacji.

Wykorzystano następującą literaturę:

*Krótką nauką budowniczą dworów, pałaców, zamków podług nieba i zwyczaju polskiego*, opr. A. Miłobędzki, Wrocław 1957; A. Miłobędzki, *Architektura polska XVII wieku*, Warszawa 1980; A. Rottermund, *O programie funkcjonalnym rezydencji monarszej w XVIII wieku*, „Materiały Muzeum Wnętrz Zabytkowych w Pszczynie”, T. 3: 1984, s. 7-20; P. Waddy, *Seventeenth-Century Roman Palaces. Use and the Art of the Plan*, New York–Cambridge–London 1991; P. Thornton, *The Italian Renaissance Interior 1450-1600*, London [1991]; A. Miłobędzki, *Rezydencja wiejska czy miejska? Paradoxy kultury polskiego baroku*, „Barok” R. 1: 1994, nr 1, s. 49-67; Tenże, *Formatowanie rezydencji barokowej*, w: *Zamki i pałace. IV Międzynarodowe Sympozjum pod patronatem Generalnego Konserwatora Zabytków. Pszczyna, 29-31 maja 1994* [1994], s. 149-151.

## Archiwum Kapituły Metropolitalnej w Krakowie

Acta Visitationis Capituli, sygn. 2

## INWENTARZ WŁODARSTWA KRAKOWSKIEGO SPISANY DNE 17 FEBRUARII 1645

## INWENTARZ KLUCZA KIELECKIEGO

[k. 207]

**Biskupi pierwszy.** Posadzka stolarska drzewiana z pokładem malowanym z herbami, wszystkie jako opus ś[więtej] pamięci JMci ks. Zadzika biskupa krakowskiego wystawione. Ten pierwszy dla pokojowych. **Drugi pokój** z posadzką marmurową i fundamentem marmurowym, wierzch złocisty sztuka kwadrat, z obrazami i sztukami zacie malowanymi. **Trzeci pokój.** Taką posadzka z fundamentem marmurowym w kwadrat, wierzch złocisty malowany, z obrazami wierzchu, odrzwia pokojowe troje marmurowe. Stamtąd **alkierzyk** pod wieżą, w nim komin murywany marmurowy i schod do sklepów dolnych al[ia]s do skarbu.

## Archiwum Kapituły Metropolitalnej w Krakowie

Acta Visitationis Capituli, sygn. 3

## INWENTARZ KLUCZA KIELECKIEGO A[NNO] D[OMINI] 1668

## KLUCZ KIELECKI

## Zamek w Kielcach

[k. 237v-238]

## Pokoje Pańskie

**Pokój 1.** Do tego z izby stołowej po lewej stronie odrzwia marmuru czarnego, drzwi na zawiasach dwoiste z ryglami żelaznymi i antabą, w nim podsiębitka snycerską robotą z krańcami złocistymi i konterfekt transakcyjnej moskiewskiej. Posadzka szarego marmuru, okien w olów oprawnych dwoistych dwie, z okiennicami dwoistymi zielono malowanymi na zawiasach z haczykami. Piec biały malowany na fundamencie kamienia ciosanego, komin szafiasty z marmuru czarnego kunsztem dowcipnym [?] rzemieślnika, w tym obicie skórzane złociste. **Pokój 2 letni** naprzeciwko, do tego z pierwszego wchodząc, są drzwi dębowe dwoiste na zawiasach przy odrzwiach marmuru czarnego z zamkiem i kluczem i antabą, w nim podsiębitka snycerską robotą z krańcem złocistym i konterfekt Proskrypcyj Arianów. Posadzka marmuru dwoistego w kwadrat. Okien w olów trzy dwoistych z okiennicami zielono malowanymi dwoistymi, na zawiaszkach z haczykami. Komin marmurowy, sztukaterskiej roboty. Z tego są drzwi na wschody z zamkiem i antabą, którymi na dół idąc, są drzwi do ogrodu na zawiasach z zamkiem, kluczem i antabą, drugie do skarbu żelazne [1]. Piec biały kwadratowy, szafa zielono malowana na papierze, stół 1, na którym instrument wielki, stołków suknem obitych 12, krzesel 4. **Pokój 3 w baszcie**, do tego wchodząc z drugiego, są drzwi na zawiasach z zamkiem, kluczem i antabą, przy odrzwiach marmuru czarnego, w nim sklepienie sztukaterskiej roboty. Posadz-

<sup>1</sup> Pomyłka lustratora lub pisarza – w opisie Trzeciego Pokoju Biskupiego powtórzono fragment dotyczący alkierzyka: *Z tego są drzwi na wschody z zamkiem i antabą, którymi na dół idąc, są drzwi do ogrodu na zawiasach z zamkiem, kluczem i antabą, drugie do skarbu żelazne.*

ka marmurowa, okien 3 w ołów dwoistych z okiennicami malowanymi na zawiasach z haczykami. Komin marmurowy sztukaterskiej roboty. Z tego są drzwi na wschody z zamkiem i antabą, które zszedłszy na dół, są drzwi do ogrodu na zawiasach z zamkiem i kluczem, antabą, drugie żelazne do skarbu. **Pokój 4 zimowy**, do tego z pierwszego od stołowej izby po boku w lewej ręce wchodząc, są odrzwia marmuru czarnego, do niego drzwi na zawiasach z zamkiem, kluczem i antabą. W nim połap malowany, posadzka z drzewa stolarskiej roboty. Okien dwie dwoistych z okiennicami zielono malowanymi na zawiasach z haczykami. Piec malowany na fundamencie murowanym, przy nim komin szafiasty czarnego marmuru, w nim wilczki na sankach, pogrzebacha i szczypce żelazne, krata lipowa dla zasłony od ognia, stołek na drewnka suche. W oknie szafa na kładzenie papierów.

### Archiwum Kapituły Metropolitalnej w Krakowie

Acta Visitationis, sygn. 28

**INWENTARZ GENERALNY KLUCZÓW KIELECKIEGO I SAMSONOWSKIEGO ZE WSZYSTKIMI ATTINENCJAMI I PRZYLEGŁOŚCIAMI**  
[— —] POST FATA Ś.P. J. O. XIĘCIA JANA ALEKSANDRA LIPSKIEGO  
[— —] KARDYNAŁA BISKUPA KRAKOWSKIEGO [— —] SPISANY 1746  
A[nn]o

### INWENTARZ KLUCZA KIELECKIEGO Pałac kielecki

[k. 13-15]

**Pokoje na południe. Pokój pierwszy** z Stołowej Izby po lewej stronie, do którego odrzwia marmurowe, drzwi fasowane stoczyste na zawiasach z zamkiem, klamką, antabą z rygłem jednym do zamykania. Posadzka kamienna w ośm grani dobra. Sufit wyślaczany listwowany, w nim historia malowana paktów i traktatów moskiewskich. Piec biały na fundamencie kamiennym. Komin szafiasty marmuru czarnego z blachą. Okien dwoje w tafle przerobione, w których kwatery podwójne ze dwóra i z pokoju. Okiennic zielono malowanych cztery. **Pokój drugi letni** do którego odrzwia marmurowe pstre, drzwi stoczyste fasowane na zawiasach z zamkiem francuskim, rygłem żelaznym wielkim do zamykania. Posadzka marmurowa biała i szara, sufit w kraniec złocisty z gzymsami i z herbami na 4 listwach, historia na płótnie malowana proskrypcji ariańskiej. Stół marmurowy na pedestale marmurowym. Okien trzy dobre nowe, dwa w tafle podwójne, trzecie jednostajne. Okiennice zielono malowane z haczykami. Piec biały na dnie turkusowym, fundament marmurowy na pedestałach marmurowych, do którego ab extra z międzymurów palają. **Pokój trzeci w baszcie.** Odrzwia do niego marmuru czarnego, drzwi fasowane dębowe na zawiasach pobielanym z zamkiem, kluczem, antabą. Ten pokój sklepiony strukturą staroświecką. Posadzka w kwadrat marmuru białego i szarego. Okien cztery podwójnych, w nich szyb herbowanych cztery, kwater dwóch nie masz i szyb czterech. Okiennice zielone proste, z haczykami. Komin szafiasty marmuru czarnego i szarego, z meluzynami i z blachą żelazną. Locus secretus w murze przy drzwiach, drzwiczki do niego na zawiasach z klamką. Okienko małe w ołów dobre. Z tego pokoju są drzwi do schodu kręconego na dół dębowe, fasowane, z antabą. **Pokój czwarty zimowy** z pokoju pierwszego, gdzie Książęta Ich M[ości] sy-piać zwykli, drzwi do niego jednostajne dębowe z zamkiem ze dwiema antaba-

mi. Odrzwia kamienie, posadzka drewniana do woskowania dębowa biała, czarną nasadzana. Powąta malowana. Okien dwoje podwójnych w tafle dobre. Piec biały w kwiaty na fundamencie marmurowym szarym. Komin szafiasty marmuru szarego, z blachą od góry do zamykania białą zawieszoną, druga blacha w kominie żelazna.

### Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie

Archiwum Skarbu Koronnego, sygn. DZ LVI nr 271

INWENTARZ KLUCZA KIELECKIEGO [— —] POST FATA ŚP. J. O. KSIĘCIA J.M. KAJETANA SOŁTYKA BISKUPA KRAKOWSKIEGO [— —] ROKU 1788 SPISANY

### Pałac kielecki murowany

[k. 6-7]

**Pokój pierwszy z izby stołowej, czyli sali.** Ten pokój po lewej stronie, do którego są odrzwia murowane z herbem zadzikowskim. Drzwi fasowane, malowane stoczyste z zamkiem bez klucza, na zawiasach esowych białych z zasuwkami. W tym pokoju posadzka we drzwiach i oknach marmurowa, w środku zaś drewniana. Sufit malowany dawny listwowany z pozłotą, na którym historia paktów i traktatów moskiewskich z Turkami, ten zaś teraz całkiem od kadzenia zaczerniony. Na fundamencie komin szafiasty marmuru czarnego, w którym blacha z korbą. Okien taflowych podwójnych dwa w dębinę i na kit sadzone, do nich okiennice podwójne na zawiasach z haczykami, malowane. Za tymi oknami ława dębowa na ankrach żelaznych zakrzywionych leżąca na różne kwiaty. Obicie burkatelowe karmazynowe za księcia Sołtyka obite, lecz już złe, którego od dołu w niektórych miejscach po kawałku nie dostaje, wkoło tego są listwy wylęcane. Z tego pokoju **pokój drugi**, który za księcia Sołtyka bywał za kaplicę obracany i ołtarz do niego wstawiano, do tego odrzwia marmuru chęcińskiego, z drzwiami fasowanymi stoczystymi na zawiasach esowych białych z zamkiem, kluczem francuskim i zasuwkami dwiema. Posadzka w nim przy drzwiach i oknach marmurowa, środkiem drewniana. Sufit w granie pozłociste czyli listwy, po gzymsach są różne herby. Piec saski biały na postumencie drewnianym z gałką stojącą, z herbem zadzikowskim, w tym kominie są dwa wilczki lane żelazne i czeluścią do palenia w piecu saskim z drzwiczkami żelaznymi. Ten pokój za księcia Sołtyka jest obity obiciem płóciennym wybijanym, z listewkami malowanymi żółto. Okien podwójnych dwa z szybami ćwiartkowymi w ołów oprawnymi. Pod temi oknami są dwie ławy ordynaryjne, mające po szuflad dwanaście. Przy kominie są drzwi sekretne za księcia Załuskiego do drugiego pokoju na zawiaskach z antabą i zasuwką. Z drugiej strony przy piecu szafa, czyli zakrystyjka na rzeczy do kaplicy służące, do tej są drzwi fasowane stoczyste podwójne malowane z listewkami pozłacanymi, na zawiasach esowych z zamkiem francuskim. Z tego pokoju w baszcie **biblioteka**, do której w odrzwiach drewnianych są drzwi fasowane stoczyste malowane, na zawiasach esowych z zasuwkami. W tej bibliotece podłoga z tarcic układana, sklepienie z herbem zadzikowskim, szafy na książki ordynaryjne z prasami i szufladami, z antabami malowanymi. Okien podwójnych taflowych w dębinę i na kit sadzonych cztery, w jednym oknie są drzwi i schody na górę do tejże baszty, czyli drugiej biblioteczki, w której podłoga ordynaryjna i sufit z tarcic. Są także drugie drzwi półokragłe na ziemi z zamkiem, z których schody na dół do skarbczyka i oranżeryji, na dole



zamurowane. Z tej biblioteczki przez pokój, czyli kaplicę przeszedłszy i pokój pierwszy do sali w prawą rękę obracając się, są odrzwia z chęcińskiego marmuru, w które wchodząc **pokój kompanii**, do którego w tych marmurowych odrzwiach drzwi fasowane stare i złe, na zawiasach i hakach z zamkiem. W tym pokoju posadzka dębowa zła, za księcia Sołtyka dawana, sufit dawany gipsowy. Piec biały na marmurowym postumencie, komin szafiasty z marmuru chęcińskiego. Okna dwa na kit sadzone podwójne tafłowe, pod tymi oknami prasy popsute i niezdatne do użycia. Szafa błękitna z wyłaczanymi ramami, za księcia Załuskiego zrobiona, zepsuta i na nic niezdatna. Tablatury na posadzce stojące malowane, ze szczerem zrujnowane.

**Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie**  
**Archiwum Skarbu Koronnego, sygn. DZ. XXXVI nr 55a**  
**LUSTRACYA KLUCZA KIELECKIEGO ANNO 1789NO**

**INWENTARZ KLUCZA KIELECKIEGO**  
**Pałac kielecki**

[k. 15-17]

**Pokój pierwszy z izby stołowej, czyli sali.** Ten pokój po lewej stronie, do którego są odrzwia marmurowe z herbem zadzikowskim, drzwi podwójne fasowane pomalowane, z zamkiem francuskim bez klucza, na zawiasach esowych pobielanych z zasuwkami u góry i u dołu. W tym pokoju posadzka we drzwiach i przy oknach marmurowa drobna, w środku zaś drewniana sosnowa w kwadrat łokciowa stara, sufit malowany dawny listwowany z pozłotą, na którym historia paktów i traktatów moskiewskich z Turkami, ten teraz całkiem sufit od kadzenia zaczerniony. Piec z białych kafli na fundamencie kamiennym, z herbem zadzikowskim, do którego drzwi z pokoju stołowego żelazne na zawiasach z klamką, w środku zaś pieca w skrzyni u dołu krata żelazna. Komin szafiasty marmuru czarnego, na wierzchu herb zadzikowski z dwiema wazonami marmurowymi, który blachą w środku wybity laną i drugą powyżej spuszczaną, z prętem żelaznym. Okien tafłowych dubeltowych dawanych dwoje, w kwater osiem, szyb wszystkich osiemdziesiąt osiem, te szyby w ramach dębowych, na kit zasadzone, w których szyb znajduje się stłuczonych dwie. Okucie przy tych oknach ze wszystkim dobre. Za tymi oknami ława sosnowa stara zła, na ankrach żelaznych zakrzywionych czterech leżąca, na różne kwiaty. Obicie burkatelowe karmazynowe stare złe, wokół poobdzierane, w około tego są listwy wyłoczone częściami zrujnowane. **Pokój drugi**, który za księcia Sołtyka bywał za kaplice obracany, ołtarz do niego wstawiany; do tego odrzwia marmuru chęcińskiego z drzwiami podwójnymi fasowanymi na zawiasach esowych pobielanych, z zamkiem francuskim i kluczem, zasuwkami dwiema; posadzka w nim przy drzwiach i oknach marmurowa, środkiem drewniana, na skos z tarcic układana. Sufit w granie pozłociste, czyli listwy, po gzymsach są różne herby; w środku tego sufitu historia odmalowana z podpisem *Arianismus proscriptus*. Piec saski siarczasty stary na postumencie drewnianym, z wazonikiem na wierzchu. Komin szafiasty czarnego marmuru z blachą jedną u dołu leżącą, a druga stojąca, z herbem zadzikowskim. W tym kominku są dwa wilczki lane żelazne, blacha spuszczana z pręcikiem i czeluscie w tym kominku z blachą na zawiasach do palenia w piecu saskim. Ten pokój jest obity obiciem płóciennym wybijany, z listewkami pomalowanymi żółto. Okien podwójnych dwa, z szybami ćwiartkowymi w ołów

oprawnymi, w których znajduje się całych szyb n[umer]o dwieście osiem i ośm wybitych, nie mających ołowiu. Ramy dębowe stare, u których okucie znajduje się wszystkie. Pod tymi oknami są dwie prasy ordynaryjne stolarską robotą, po szuflad dwanaście wysuwanych z kółkami bez zamku mające, po bokach drzwiczek cztery z antabkami. Przy kominie są drzwi sekretne do drugiego pokoju z antabą i zasuwką. Z drugiej strony przy piecu szafa, czyli zakrystyjka na rzeczy do kapliczki służące, do tej są drzwi fasowane podwójne, pomalowane popielato z listewkami pozłacanymi, na zawiasach, z zamkiem francuskim bez klucza, zasuwkami dwiema. W tej zakrystyi w murze są dwie szafki po jednej półce mające, z drzwiczkami na zawiasach i antabach, także popielato malowanymi. Z tego pokoju w baszcie **biblioteka**, do której w odrzwiach drewnianych są drzwi drewniane fasowane podwójne, popielato pomalowane, na zawiasach krótkich z zasuwkami bez zamka. W tej bibliotece podłoga z tarcic układana, sklepienie z herbem zadzikowskim. Szaf ordynaryjnych stolarską robotą na książki i papiery osiem, u których szuflad piętnaście z antabami szmelcowanymi dwadzieścia i dwie, kółek czterdzieści i trzy. Okien podwójnych taflowych w ramach dębowych i na kit sadzonych cztery, w których szyb dwieście dwadzieścia cztery, z tych stłuczonych jednaście, ze wszystkimi okowami dobrymi; w tych okiennic podwójnych par cztery na zawiasach stare. Przy jednym oknie są drzwi w murze i schody na górę zabite bez zamka na zawiasach, do tej baszty, czyli drugiej biblioteczki, w której podłoga ordynaryjna stara, sufit z tarcic zły, belki popróchniałe, gdyż zacieka. Są także drugie drzwi półokrągłe na ziemi z zamkiem bez klucza na zawiasach, z antabką do podnoszenia, z których schody na dół do skarbczyku i oranżeryji, a na dole zamurwane. Z tej biblioteki przez pokój, czyli kaplicę przeszedłszy i pokój pierwszy od sali w prawą rękę obracając się, są odrzwia z chęcińskiego marmuru, w które wchodząc **pokój kompanii**, do którego w tych marmurowych odrzwiach drzwi fasowane stare i złe, na zawiasach i hakach i z zamkiem francuskim. W tym pokoju posadzka sosnowa w tafle łokciowe układana stara, miejscami spróchniała, sufit gipsowany, na który zacieka. Piec z kafli białych na marmurowym postumencie, komin szafiasty z marmuru chęcińskiego. Okna dwa na kit sadzone podwójne z żaluzjami tafłowe, z okowym dobrym, w których szyb całych dziewięćdziesiąt dwa, stłuczonych cztery. Pod tymi oknami prasy zepsute i niezdatne do użycia dwa, w murze na wprost okien szafa błękitna z wyłaczanymi ramami zepsuta, w której tylko półek trzy, za księcia Załuskiego zrobiona, a teraz na nic niezdatna. Tablatury tylko kawałki na około posadzki będące pomalowane, te ze szczętem zrujnowane oraz i mur tego pokoju zdezelowany mocno.

THE EPISCOPAL APARTAMENT  
IN THE CRACOW BISHOPS' PALACE IN KIELCE - INVENTORIES

The presented material consists of two parts – a short introduction devoted to the origin and the development of apartments in the Italian architecture of the 15th -16th centuries as well as the influence of these ideas on Polish art of the 17th century. In part two, source materials are presented, i.e. extracts from the Palace inventories from the years 1645, 1668, 1746, 1788 and 1789, relating directly to the Episcopal apartment.